

Ільчук В.П., д.е.н., проф., завідувач кафедри
фінансів Чернігівського національного
технологічного університету
Лисенко І.В., асистент кафедри фінансів
Чернігівського національного технологічного
університету

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВО- ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Необхідність застосування системного підходу до дослідження проблем фінансово-економічної безпеки підприємств обумовлена впливом значної кількості факторів, що діють на різних організаційно-економічних рівнях (мікро-, мезо- та макrorівні), ситуацією на ринках, що забезпечують їх функціонування (споживчому, кредитному, трудових ресурсів і т. ін.), посиленням конкурентного тиску в умовах поглиблення ринкових відносин, що створює реальну загрозу ефективній діяльності суб'єктів господарювання різних форм власності.

На сьогодні ринкова трансформація економіки країни супроводжується внутрішніми і зовнішніми ризиками, які впливають на діяльність суб'єктів ринку. Це пов'язано з втратою традиційних ринків збуту продукції, порушенням коопераційних зв'язків з підприємствами, що постачають сировину, матеріали, комплектуючі і т. ін., прогресуючим фізичним та моральним зносом основних засобів підприємств, зниженням техніко-технологічного рівня виробництва, згортанням інноваційно-інвестиційної діяльності, поширенням тіньової економіки та рейдерських захватів.

Системний підхід до формування фінансово-економічної безпеки дозволяє розглядати її як складну динамічну систему, що охоплює ряд підсистем, а саме: фінансову безпеку; інноваційно-технологічну безпеку; енергетичну безпеку; екологічну безпеку; ресурсну безпеку і т. ін., що в сукупності визначають рівень захищеності суб'єктів господарювання в складних умовах підприємницької діяльності.

Провідне місце серед вказаних складових займає фінансова безпека, яка визначає захищеність фінансів підприємств на всіх рівнях фінансових відносин і забезпеченість суб'єктів господарювання необхідними фінансовими ресурсами, достатніми для їх функціонування і виконання відповідних зобов'язань.

Фінансова безпека підприємства визначається досконалістю його фінансових відносин з державою, платоспроможністю, динамікою прибуткових надходжень, протидією загрозі банкрутства і т. ін.

Фінансова безпека підприємства багато в чому залежить від зовнішніх викликів та загроз, які формують перелік елементів вказаної підсистеми, а саме:

- дефіциту державного бюджету;
- відсотковою ставкою за банківський кредит;
- валютного курсу;
- фінансової стабільності;
- інфляційних очікувань;
- інвестиційного клімату і т. ін.

Інноваційно-технологічна безпека як підсистема фінансово-економічної безпеки визначається рівнем інноваційної діяльності підприємства, що залежить від обсягів фінансування інноваційних розробок. Відсутність обігових коштів, функціонування підприємств на межі банкрутства стримує модернізація виробництва, інноваційне оновлення основних засобів підприємств, знижує рівень техніки безпеки, призводить до згорання соціальних програм. Дешевизна робочої сили, окремих матеріальних та інших ресурсів дозволяє деякий час не витрачаючи кошти на інноваційне оновлення виробництва, що в майбутньому безперечно призведе до втрати конкурентоспроможності підприємства.

Енергетична безпека як підсистема є складовою фінансово-економічної безпеки і визначає захищеність підприємства від загроз дефіциту або зриву поставок різних видів енергоресурсів.

На забезпечення енергетичної безпеки підприємств впливає енергоємність виробництва, наявність власних джерел палива і енергії, диверсифікація джерел постачання паливно-енергетичних ресурсів, їх економічне використання, впровадження енергозберігаючих технологій, використання альтернативних видів енергії та палива. На сьогодні в умовах зовнішніх загроз актуальність енергетичної безпеки зростає.

Екологічна безпека як підсистема фінансово-економічної безпеки підприємства актуалізується для ряду підприємств, виробничий процес яких супроводжується шкідливими викидами у навколишнє середовище. Екологічна безпека це відсутність екологічно небезпечних для виробничого персоналу та оточуючого середовища технологій та виробництв, які в процесі реалізації технологічних процесів використовують небезпечні сировину та матеріали, мають побічні екологічно небезпечні відходи, що забруднюють навколишнє середовище, та виробляють екологічно небезпечну продукцію. Розробка заходів щодо забезпечення екологічної безпеки потребує значних коштів, обсяг яких не відповідає потребам підприємств по боротьбі зі шкідливими викидами.

Ресурсна безпека як підсистема в складі фінансово-економічної безпеки визначається наявністю та надійністю постачання всіх необхідних матеріальних і трудових ресурсів для ефективного функціонування підприємства. Поряд з матеріальними особлива роль відводиться трудовим ресурсам, необхідна кількість яких і кваліфікація визначають рівень реалізації технологічного процесу і у кінцевому випадку конкурентоспроможність продукції.

Інформаційна безпека як підсистема, що є в складі фінансово-економічної, забезпечується конфіденціальністю прийняття стратегічних рішень, відсутністю відтоку інформації, що має службовий характер, збереженням комерційної таємниці. Інформаційна безпека має посилюватись в умовах загострення конкуренції.

Спрямованість на розвиток наукоємних виробництв посилює роль інтелектуальної безпеки, як підсистеми фінансово-економічної безпеки.

Інтелектуальна безпека протидіє відтоку висококваліфікованих кадрів, певних інноваційних, техніко-технологічних та конструкторських рішень, що плануються впровадити у виробництво. Інтелектуальний потенціал визначає темпи інноваційного розвитку підприємств, їх інноваційно-технологічний рівень.

Системний підхід до дослідження фінансово-економічної безпеки підприємств дозволяє виявити зв'язки між визначеними підсистемами, їх ієрархію, загальну мету, склад їх елементів і т. ін., що дозволяє виявити існуючі проблеми та ефективні методи їх розв'язання.

Література

1. Економічна безпека: навч. посіб. / за ред. З.С. Варналія. – К.: Знання, 2009. – 647 с.
2. Стратегія сталого розвитку у контексті економічної безпеки України / Під. ред. к.е.н., проф. Л.О. Коваленко: колективна монографія. – ТПК «Орхідея» ФОП Лук'яненко В.В. – Ніжин, 2012. – 504 с.
3. Мельник П.І. Напрямки ефективного використання фінансових ресурсів на виробничих підприємствах / П.І. Мельник, І.В. Горшунова, І.В. Лисенко / Вісник Чернігівського державного технологічного університету. – Серія: Економічні науки № 46 (2010). – С. 258-263.